

GEWONE ZITTING 2021-2022

23 MEI 2022

BRUSSELS
HOOFDSTEDELIJK PARLEMENT

VOORSTEL VAN ORDONNANTIE

**tot wijziging van de ordonnantie van
19 juli 2007 betreffende de bestemming van
een gedeelte van de gewestelijke grondreserves
voor bepaalde uitrustingen**

(ingediend door mevrouw Céline FREMAULT (F))

Toelichting

Al meer dan 50 jaar nemen structuren die personen met een handicap opvangen en begeleiden, deel aan het economische en sociale leven in België. De Brusselse federatie van maatwerkbedrijven werkt met 12 lokale partners. De sector telt 1.800 werknemers, van wie er 1.450 een handicap hebben.

De gecreëerde banen zijn echte instrumenten voor de sociale integratie en zelfontplooiing van personen met een handicap. Het is een bron van rijkdom voor het Gewest, dat niemand aan de kant wil laten staan.

De maatwerkbedrijven werden vroeger « beschutte werkplaatsen » genoemd. Deze term werd mettertijd aangepast, met name wat de erkenning van een beroepsstatuut voor de werknemers betreft. Personen met een handicap, die aanvankelijk op min of meer vrijwillige basis werden opgevangen, zijn volwaardige werknemers geworden.

De productie in de sector is ook geëvalueerd van oorspronkelijk zeer eenvoudige en routineuze activiteiten naar gediversifieerde en geprofessionaliseerde activiteiten vandaag. De historische activiteiten waren envelopperen en verpakken. De maatwerkbedrijven zijn zich steeds meer gaan richten op diensten (tuinieren, e-picking, verwerking en verpakking van voedsel, circulaire economie zoals recycling van bouwafval enz.).

SESSION ORDINAIRE 2021-2022

23 MAI 2022

**PARLEMENT DE LA RÉGION
DE BRUXELLES-CAPITALE**

PROPOSITION D'ORDONNANCE

**modifiant l'ordonnance du 19 juillet 2007
relative à l'affectation d'une partie
des réserves foncières régionales
à certains équipements**

(déposée par Mme Céline FREMAULT (F))

Développements

Cela fait plus de 50 ans que des structures qui accueillent et encadrent des personnes handicapées participent à la vie économique et sociale en Belgique. La fédération bruxelloise des entreprises de travail adapté (ETA) travaille avec 12 partenaires locaux. Le secteur concerne 1.800 travailleurs, dont 1.450 en situation de handicap.

Les emplois créés constituent de véritables outils d'intégration sociale et d'épanouissement des personnes en situation de handicap. C'est un élément de richesse pour la Région, qui ne veut laisser personne sur le bord du chemin.

Les ETA étaient anciennement appelées « ateliers protégés ». Cette terminologie s'est adaptée au fil du temps, notamment en ce qui concerne la reconnaissance d'un statut professionnel pour les travailleurs. Les personnes en situation de handicap, accueillies plus ou moins bénévolement au départ, sont devenues des salariés à part entière.

L'évolution du secteur concerne aussi sa production, qui a vu ses activités très simples et routinières au départ, se diversifier et se professionnaliser aujourd'hui. Les activités historiques étaient la mise sous pli et le conditionnement. Les ETA se sont orientées de plus en plus vers les métiers de service (jardinage, e-picking, transformation et conditionnement alimentaire, économie circulaire telle que la revalorisation de déchets de construction, ...).

Deze beroepen zijn nabijheidsberoepen en vereisen een groot wagenpark. Ze zijn ook bijzonder in die zin dat de maatwerkbedrijven, voor een opdracht die identiek is aan die van een gewone onderneming, tot drie keer meer werknemers met een handicap nodig hebben voor bepaalde beroepen en eveneens meer valide werknemers. De maatwerkbedrijven zullen altijd de voorkeur geven aan arbeidsintensieve beroepen (tegenover digitalisering of onderaanneming). Er zij ten slotte op gewezen dat de overgrote meerderheid van de werknemers met een handicap met het openbaar vervoer naar het werk gaat.

De maatwerkbedrijven staan vandaag voor veel uitdagingen die ze niet alleen aankunnen. Ze zijn in de eerste plaats per definitie kwetsbaar, want ze zetten zich in om kwetsbare personen te werk te stellen, en vervolgens door hun positie, want ze bevinden zich tussen de non-profitsector (sociale basisopdracht) en de profitsector (actief en permanent zoeken naar markten om de werknemers van de sector werk te bezorgen). Ten slotte, door hun afhankelijkheid, want ze worden, net als de industrie of de grootdistributie, waarvan ze toeleverancier zijn, geconfronteerd met fors stijgende energieprijzen en tekorten aan grondstoffen.

Een van deze uitdagingen is uiteraard het beschikken over infrastructuur van goede kwaliteit, die verspreid zijn over het hele Gewest. Vele gebouwen die door de Brusselse maatwerkbedrijven worden gebruikt, zijn inmiddels verouderd en vaak slecht aangepast aan de nieuwe activiteiten. De kosten van bouwgronden in het Brussels Gewest maken het zeer moeilijk om de bouw en de exploitatie van nieuwe vestigingen te financieren. De begrotingsmiddelen waarover de Franse Gemeenschapscommissie beschikt voor investeringen in infrastructuur, lijken ontoereikend. De maatwerkbedrijven dekken hun kosten voor de helft met subsidies en voor de helft met eigen middelen.

In een aan concurrentie onderhevige vastgoedmarkt hebben de maatwerkbedrijven een duwtje in de rug nodig om ervoor te zorgen dat ze normale en financieel haalbare voorwaarden opgelegd krijgen voor hun vestiging en werking. Deze behoefte betreft zowel het behoud als de herlokalisatie van de bestaande activiteiten en betrekkingen voor personen met een handicap in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Er zij ook onderstreept dat het gaat om een sector die zich voortdurend moet aanpassen en heruitvinden en zich onder meer moet richten op nieuwe strategische activiteiten met het risico dat ze niet langer concurrerend zijn en op economisch vlak uit de boot vallen. Het duwtje in de rug is des te noodzakelijker daar de federale minister van Justitie onlangs heeft aangekondigd dat de gevangenis van Haren vanaf eind dit jaar een werkplaats voor 200 gedetineerden zal huisvesten. Dat is niet meer en niet minder dan oneerlijke concurrentie met de maatwerkbedrijven, die niet hetzelfde uurtarief kunnen hanteren (het werk van een gedetineerde is gelijk aan dat van drie werknemers met een handicap) en die geen enkele overheidssteun ontvangen voor hun commerciële diensten.

Ces métiers sont des métiers de proximité et impliquent un charroi important. Ils sont aussi particuliers en ce que les ETA ont besoin, pour une mission identique à celle d'une entreprise ordinaire, de jusqu'à 3 fois plus de travailleurs en situation de handicap pour certains métiers, et de davantage de travailleurs valides également. Les ETA vont toujours privilégier des métiers où il y a une forte composante de main d'œuvre (versus digitalisation ou sous-traitance). À noter enfin que la grande majorité de leurs travailleurs en situation de handicap se rendent au travail en empruntant les transports en commun.

Aujourd'hui, les ETA font face à de nombreux défis qu'elles n'arriveront pas à relever seules. Elles sont fragilisées d'abord par définition, car elles font le pari de la mise au travail de personnes fragilisées. Ensuite par position, car elles se situent à cheval entre le non-marchand (mission sociale de base) et le marchand (recherche active et permanente de marchés pour procurer du travail aux collaborateurs du secteur). Enfin, par la dépendance, car elles se voient confrontées, solidairement avec le secteur de l'industrie ou de la grande distribution pour qui elles sous-traitent, à l'envolée du prix des énergies et aux pénuries de matières premières.

Et parmi ces défis, à l'évidence, celui de disposer d'un parc d'infrastructures de qualité, disséminées sur tout le territoire régional. De nombreux bâtiments occupés par les ETA bruxelloises sont aujourd'hui vieillissants et souvent mal adaptés aux nouvelles activités. Le coût du terrain à bâtir en Région bruxelloise rend très difficile le financement de la construction et de l'exploitation d'établissements nouveaux. Les budgets disponibles à la COCOF pour des investissements liés aux infrastructures ne semblent pas suffisants. Les ETA couvrent leurs coûts pour moitié grâce aux subsides, et pour moitié sur fonds propres.

Dans un marché immobilier concurrentiel, un coup de pouce est indispensable pour les ETA afin de leur assurer des conditions d'implantation et de fonctionnement normales et accessibles financièrement. Ce besoin couvre tant le maintien, que la relocalisation des activités et des emplois existants pour les personnes à handicap en Région de Bruxelles-Capitale. À souligner aussi qu'il s'agit d'un secteur qui doit en permanence se reconverter et se réinventer, devant miser notamment sur de nouvelles activités stratégiques au risque de ne plus être compétitif et hors jeu économiquement. Ce coup de pouce est d'autant plus vital que récemment, le ministre fédéral de la Justice vient d'annoncer que la prison de Haren accueillera dès la fin de cette année un atelier pour 200 détenus. Il s'agit ni plus ni moins d'une concurrence déloyale vis-à-vis des ETA, qui ne peuvent pratiquer le même tarif horaire (le travail d'un détenu est l'équivalent de celui de trois travailleurs en situation de handicap) et qui ne bénéficient d'aucune aide publique pour leurs services commerciaux.

Concreet wensen de maatwerkbedrijven te beschikken over gerenoveerde en vernieuwde gebouwen waaronder :

- a) productiewerkplaatsen ;
- b) opslagruimten ;
- c) parkeerterreinen ;
- d) een tuinploeg die gemiddeld 3 werknemers met een handicap + 1 monitor telt. Elke ploeg heeft een bestelwagen nodig ;
- e) de bedrijven die e-picking of voedselverwerking aanbieden, moeten plaats kunnen bieden aan vrachtwagens en bestelwagens ;
- f) diverse ruimten : tuinbedrijven moeten idealiter over bijvoorbeeld een kwekerij en composthoop beschikken. De mogelijkheid om binnen het bedrijf te composteren is een enorme economische en ecologische troef, aangezien het bedrijf deelneemt aan de circulaire economie en een groot aantal verplaatsingen naar containerparken vermijdt, omdat het zijn tuinafval recycleert.

De omvang van het terrein dat nodig is voor een maatwerkbedrijf, varieert sterk van bedrijf tot bedrijf volgens de activiteit en omvang van het bedrijf. De aanvragen kunnen variëren van 2,5 tot 10 hectare.

Juridisch gezien lijkt het niet betwistbaar dat een maatwerkbedrijf, zoals het georganiseerd en financieel gesteund wordt door de overheid, een uitrusting van collectief belang of een openbare dienst is in de zin van de ordonnantie van 19 juli 2007 (cf. supra). Personen met een lichamelijke of geestelijke handicap die tewerkgesteld worden, moeten ook aangepaste woningen en de daaraan verbonden diensten voor opvang, bijstand en zorg kunnen krijgen. Het is evenmin betwistbaar dat werken een handeling van het dagelijks leven is voor personen met een lichamelijke of geestelijke handicap.

De prijs en de beschikbaarheid van de huidige gronden in Brussel die wettelijk bebouwd mogen worden, vormen reële belemmeringen voor het vastgoedbeleid van de maatwerkbedrijven. Gelet op hun sociale en economische rol zouden de maatwerkbedrijven ook hun voordeel moeten kunnen doen met de ordonnantie van 19 juli 2007, die, wat de stadsontwikkeling betreft, het gebruik van gewestelijke grondreserves mogelijk maakt voor woningen en de daaraan verbonden zorgvoorzieningen voor personen met een handicap.

De ordonnantie van 19 juli 2007 betreffende de bestemming van een gedeelte van de gewestelijke grondreserves voor bepaalde uitrustingen preciseert het volgende :

« Art. 2. De Regering duidt, in elk hefboomgebied vastgesteld in of krachtens het gewestelijk ontwikkelingsplan, in elk gebied van gewestelijk belang en in elk gebied van gewestelijk belang met uitgestelde aanleg vastgesteld in

Concrètement, les ETA souhaitent disposer d'un parc immobilier rénové et renouvelé comprenant :

- a) des ateliers de production ;
- b) des espaces de stockage ;
- c) des parkings ;
- d) une équipe de jardinage, qui compte en moyenne 3 travailleurs en situation de handicap + 1 moniteur. Chaque équipe nécessite une camionnette ;
- e) les entreprises qui proposent de l'e-picking ou de la transformation alimentaire doivent pouvoir accueillir des camions et camionnettes ;
- f) des espaces divers : les entreprises de jardinage doivent idéalement disposer d'une pépinière et d'un compost par exemple. La possibilité de composter au sein de l'entreprise est un atout économique et écologique immense puisque l'entreprise participe à l'économie circulaire et évite de nombreux déplacements vers les déchetteries, en recyclant ses déchets de jardin.

La taille du terrain nécessaire pour une ETA varie fortement d'une entreprise à l'autre, en fonction de son activité et de sa taille. Les demandes peuvent varier de 2,5 à 10 hectares.

Juridiquement, il ne semble pas contestable qu'une ETA, telle qu'elle est organisée et soutenue financièrement par les pouvoirs publics, constitue un équipement d'intérêt collectif ou de service public au sens de l'ordonnance du 19 juillet 2007 (cf. supra). Les personnes affectées d'un handicap physique ou mental mises à l'emploi doivent aussi bénéficier de logements adaptés et des services liés que sont l'accueil, l'assistance et les soins. Il n'est pas contestable non plus que travailler constitue un acte de la vie quotidienne pour les personnes affectées d'un handicap physique ou mental.

Le prix et la disponibilité du foncier bruxellois actuel aménageable en droit sont de réels obstacles pour la politique immobilière des ETA. Compte tenu de leur rôle social et économique, les ETA devraient aussi pouvoir bénéficier des effets de l'ordonnance du 19 juillet 2007 qui permet, en termes de développement urbain, l'accès aux réserves foncières régionales pour les résidences et les équipements de soins liés des personnes avec un handicap.

Cette ordonnance du 19 juillet 2007 relative à l'affectation d'une partie des réserves foncières régionales à certains équipements, précise que :

« Art. 2. Le Gouvernement désigne, dans chaque zone levier identifiée par ou en vertu du plan régional de développement, dans chaque zone d'intérêt régional et dans chaque zone d'intérêt régional à aménagement différé

of krachtens het bodembestemmingsplan die in aanmerking komen voor woongelegenheid, een oppervlakte aan van ten minste 1.000 m² bestemd voor de bouw van woningen aangepast aan gehandicapten en/of ten minste een infrastructuur voor uitrustingen van collectief belang of van openbare dienst voor opvang, bijstand, verzorging met of zonder verblijf van mensen met een lichamelijke of geestelijke handicap die het hen niet mogelijk maakt om hun dagelijkse handelingen te verrichten zonder voornoemde diensten. ... ».

Tot besluit kan worden gesteld dat de hierboven aangevoerde argumenten aantonen dat de maatwerkbedrijven terecht binnen de werkingssfeer van de ordonnantie van 19 juli 2007 kunnen vallen, waarbij het gebruik van een deel van de gewestelijke grondreserves wordt voorbehouden voor woningen en uitrustingen van collectief belang voor opvang, bijstand en verzorging van personen met een handicap. In concreto dient het begrip “tewerkstelling” te worden toegevoegd aan de definitie van de ondersteunende activiteiten die verbonden zijn aan de voor de personen met een handicap aangepaste woningen.

Commentaar bij de artikelen

Artikel 1

Deze vermelding wordt opgelegd door artikel 70 van de bijzondere wet van 12 januari 1989 met betrekking tot de Brusselse instellingen. Deze bepaling behoeft geen bijzondere commentaar.

Artikel 2

Dit artikel voegt aan artikel 2 het begrip « tewerkstelling » toe voor de infrastructuur van uitrusting van collectief belang of openbare dienstverlening die personen met een lichamelijke of geestelijke handicap in staat stelt hun handelingen van het dagelijks leven te verrichten.

identifiées par ou en vertu du plan régional d'affectation du sol qui sont susceptibles d'accueillir du logement, une superficie de 1.000 m² au minimum affectée à la construction de logements adaptés aux personnes handicapées et/ou d'au moins une infrastructure d'équipement d'intérêt collectif ou de service public destinée à l'accueil, l'assistance, les soins avec ou sans résidence dans les lieux de personnes affectées d'un handicap physique ou mental ne leur permettant plus d'assumer les actes de la vie quotidienne sans les services précités. ... ».

Pour conclure, les arguments développés ci-avant démontrent que les ETA peuvent légitimement entrer dans le champ d'application de l'ordonnance du 19 juillet 2007, réservant l'accès d'une partie des réserves foncières régionales aux logements et équipements d'accueil, d'assistance et de santé pour les personnes avec un handicap. Il convient, concrètement, d'ajouter la notion d'emploi dans la définition des activités de support liées aux logements adaptés pour ces personnes.

Commentaire des articles

Article 1er

Cette mention est imposée par l'article 70 de la loi spéciale du 12 janvier 1989 relative aux institutions bruxelloises. Cette disposition n'appelle pas d'autre commentaire particulier.

Article 2

Cet article ajoute à l'article 2 la notion d'emploi pour l'infrastructure d'équipement d'intérêt collectif ou de service public permettant aux personnes avec un handicap physique ou mental d'assumer leurs actes de la vie quotidienne.

Céline FREMAULT (F)

VOORSTEL VAN ORDONNANTIE

**tot wijziging van de ordonnantie van
19 juli 2007 betreffende de bestemming van
een gedeelte van de gewestelijke grondreserves
voor bepaalde uitrustingen**

Artikel 1

Deze ordonnantie regelt een aangelegenheid als bedoeld in artikel 39 van de Grondwet.

Artikel 2

In artikel 2 van de ordonnantie van 19 juli 2007 betreffende de bestemming van een gedeelte van de gewestelijke grondreserves voor bepaalde uitrustingen, worden de woorden « en tewerkstelling » ingevoegd na het woord « verzorging ».

PROPOSITION D'ORDONNANCE

**modifiant l'ordonnance du 19 juillet 2007
relative à l'affectation d'une partie
des réserves foncières régionales
à certains équipements**

Article 1er

La présente ordonnance règle une matière visée à l'article 39 de la Constitution.

Article 2

À l'article 2 de l'ordonnance du 19 juillet 2007 relative à l'affectation d'une partie des réserves foncières régionales à certains équipements, les mots « les soins » sont remplacés par les mots « aux soins, » et les mots « à l'emploi » sont ajoutés après les nouveaux mots « aux soins, ».

Céline FREMAULT (F)